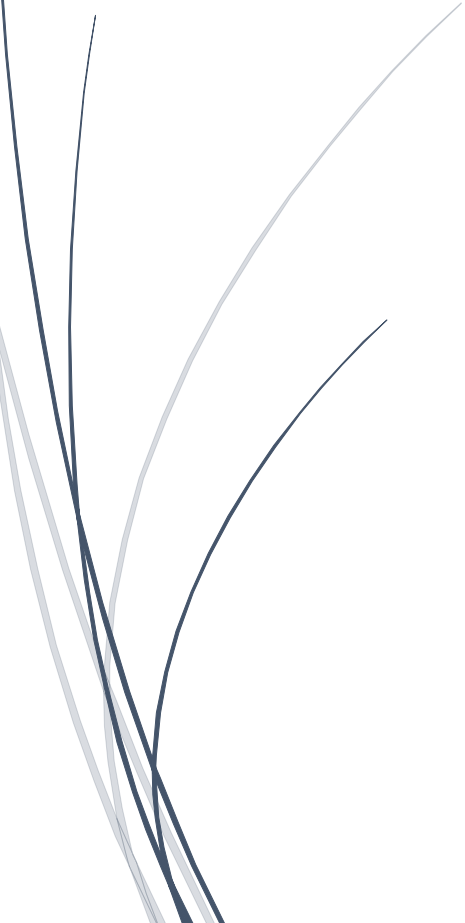




20.1.2019

HAVAINNOINTIA UUSPERHEISTÄ PERHESOSIAALI- TYÖSSÄ



Mervi Laamanen
Kehittämistyö
Uusperheneuvojakoulutus 2018, Turku
Suomen Uusperheiden liitto ry

1 SISÄLLYS

2	JOHDANTO.....	2
3	UUSPERHEET.....	3
3.1	Uusperhemääritelmä	3
3.2	Uusperheen kehitysvaiheet.....	4
3.3	Uusperheen myytit.....	5
4	AIKUINEN UUSPERHEISSÄ.....	7
4.1	Vanhemmuus uusperheissä	7
4.2	Parisuhde uusperheissä.....	7
5	LAPSI UUSPERHEISSÄ.....	9
6	TYÖNTEKIJÄNÄ UUSPERHEISSÄ	10
7	KEHITTÄMISTYÖN KUVAUS.....	11
8	KYSELYN TULOKSIA	13
9	MATERIAALIA TYÖNTEKIJÖILLE UUSPERHEIDEN PARISSA TYÖSKENTELYYN.....	18
10	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	20
11	LÄHTEET	23
12	LIITTEET	24

2 JOHDANTO

Työskennellessäni perheiden kanssa olen havainnoinut, että varsinkin uusperheissä asuvat lapset saattavat jäädä vaille tulla kuulluksi, kohdatuksi, nähdyksi tai rakastetuksi. Uusperheissä lapset asuvat molempien vanhempien kanssa enemmän tai vähemmän. Lasten tarpeet jäävät vähemmälle huomiolle aikuisten eron tai uusparisuhteen muodostamisen vuoksi tai vanhempien käsittelemättömien tunnetaakkojen alle.

Olen kokenut vuoden mittaisen koulutuksen aikana isoja muutoksia työelämässä sekä saanut tukea itselleni uusperhearkeen sekä työhöni työkaluja uusperheiden kohtaamiseen. Koulutuksen aikana vaihdoin työpaikkaa Karviaisen perhesosiaalityöhön. Perhesosiaalityössä tehdään palvelutarpeen arviointeja ja annetaan lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain mukaisia tukipalveluja perheisiin. Perhesosiaalityössä kohtaamme uusperheellisiä perheitä paljon, ja työntekijät pyrkivät auttamaan perheitä siten, että lapset voisivat mahdollisimman hyvin. Uusperhetietoisuutta on, ja sitä on tarve jakaa lisää sekä tämän kehittämistyön, että arkityön kautta.

Kehittämistyöni idea lähti liikkeelle työyhteisössä keskustelujen kautta sekä pitäessäni työyhteisössä uusperheaiheista luentoa. Luentoa valmistellessani ja pitäessäni huomasin työyhteisön kiinnostuksen uusperheasioihin. Luennon myötä minulle nousi kiinnostus saada tietoa sähköisen kyselyn kautta, mitä perhesosiaalityössä työtä tekevien tieto on uusperheistä tällä hetkellä. Näin ollen kehittämistyön aiheeksi tuli HAVAINTOJA UUSPERHEISTÄ PERHESOSIAALITYÖSSÄ.

Havainnot ovat perhesosiaalityön työntekijöiden havainnot, jotka työskentelevät Perusturvakuntayhtymä Karviaisen palveluksessa sosiaalityöntekijänä, sosiaaliohjaajana tai perhetyöntekijänä. Tein kyselyn sähköisesti 44 perhesosiaalityön työntekijöille. Kyselyn tavoitteena oli saada perhesosiaalityön työntekijöiltä tietoa sekä havainnoita työssä kohdatuista haasteista tai asioista uusperheiden parissa. Pyysin myös vastauksia, millaista tukea ja tietoa työntekijät tarvitsevat uusperheiden parissa työskentelyyn. Kehittämistyön tavoitteena on myös antaa lopputyön kautta tiivis tietopaketti uusperheistä perhesosiaalityöhön. Kyselyyn vastasi 12 henkilöä kahden viikon aikana. Saatekirjeessä kerroin koulutuksesta, johon kehittämistyö liittyy ja, että työntekijät voivat vastata kokemuksen, mielenkiinnon ja aikataulun puitteissa niihin kysymyksiin, jotka erityisesti kokevat tärkeäksi.

3 UUSPERHEET

3.1 Uusperhemääritelmä

Suomessa oli vuonna 2017 lapsiperheitä yhteensä 566 000. Lapsiperheisiin kuuluu vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi. Lapsia lapsiperheissä on keskimäärin 1,85. Uusperheiden määrä vuoden 2017 lopussa oli 51 300. Määrä on pysynyt noin 9 % vuodesta 2004 lähtien. Avoliittojen sekä avioliittojen määrä oli noin puolet uusperheiden vanhemmista. Uusperheissä lapsiluku oli 2,1, joten hieman enemmän kuin keskimäärin lapsiperheissä. (stat.fi 28.12.2018)

Uusperhe on kuvattu määritelmänä virallisesti tilastokeskuksessa siten, että uusperheessä on alle 18-vuotias vain toisen puolison lapsi, ja kaikki lapset eivät ole puolisoitten yhteisiä. Arkikielessä määritelmää kuvataan väljemmin. On kuitenkin hyvä muistaa, että lapsi määritellään tilastoissa vain yhteen kotitalouteen, vaikka lapsi saattaa asua molempien vanhempien luona saman verran. Uusperhe-tilastoista puuttuu myös ne perheet, jossa vain toisen vanhemman luona asuva 18- vuotta täyttänyt asuu. (supli.fi 28.12.2018)

Uusperhe rakentuu erojen pohjalta. Usein kuulee puhuttavan uusperheistä sanalla uusioperhe. Uusioperhe on vanha nimitys perheiden uudelleen yhdistymisestä, ja ekologisuuden yleistyessä jätettiin sanasta i- ja o-kirjain. Näin pyrittiin välttämään miellelyhtymä käytettyyn, kenelle kelpaamattomaan ja roskaan. Uusperhe sana on myös suora käänös ulkomaansanasta newfamily. (Kurki 2009, s.7)

Uusperheestä ja siihen liittyvistä ihmisistä ja asioista ja on monenlaisia nimityksiä, mm. lähikoti, lähivanhempi, kasvatusvanhempi, sosiaalinen vanhempi, etävanhempi, nyxä, avokki, bonuslapsi tai -vanhempi, äiti-/isäpuoli ja lapsiviikonloppu. Lista on pitkä ja se muuntuu ja lisääntyy sitä mukaan, mitä ihmiset keksivät.

Sosiaalinen vanhempi on uudempi nimitys, joka on tullut pikkuhiljaa isä-/äitipuolen tai kasvatusvanhemman nimityksen tilalle. Sosiaalisella vanhemmuudella tarkoitetaan sitä perheeseen kuuluvaa vanhempaa, joka ei ole lapsen vanhempi biologisesti eikä juridisesti, mutta käytännössä monella tapaa vanhemman asemassa tahtomallaan tai ei. Sosiaalinen vanhempi jakaa lapsien kanssa saman osoitteen, kodin ja arjen. Sosiaalinen vanhempi on jakamassa arjessa monia kasvatuksellisia tilanteita tai -kysymyksiä lasta koskevissa asioissa. (Supli.fi 28.12.2018)

3.2 Uusperheen kehitysvaiheet

Uusperheen kehitysvaiheet liittyvät vahvasti uusparien kehitysvaiheisiin. Uusparien sekä uusperheiden kehitysvaiheet jakautuvat kolmeen osaan. Uusparisuhteen kehitysvaiheet ovat: 1. rakastuminen tai symbioosivaihe, 2. itsenäistyminen ja realismi ja 3. kumppanuuden aika, jossa rakastuminen muuttuu rakkaudeksi ja vakiintumiseksi. Sitoutumisen taso on vahvaa tässä vaiheessa.

Uusperheen vaihteita ovat Malinen & Larkela 2011 kirjassaan tuoneet esille seuraavanlaisesti;

1. kehitysvaihe on **alkusykli**, joka kestää noin 2-3 vuotta. Siinä vaiheessa lapset otetaan avosylin vastaan, ja aikuiset pyrkivät hyvittämään lapsille menetettyä perhettä.

Alkusyklin edetessä vanhemmat luovat joukkuehenkeä, mutta samalla on pelko epäonnistumisesta uudestaan. Alkusyklin loppuvaiheessa unelmat kariutuvat ja kielteisiä tunteita tulee pintaan. Tämä aloittaa ”täysrähinä” vaiheen.

2. kehitysvaihetta kutsutaan **keskivaiheeksi**, joka on tutkittu kestävän noin 1-3-vuotta, ja ”täysrähinä” vaihe jatkuu. Keskivaihetta kutsutaan myös ”**poterovaiheeksi**”, sillä sosiaaliset vanhemmat saattavat jäädä vaille tukea ja heidän on vaikea löytää omaa rooliaan parisuhteessa sekä uusperheessä. Tässä vaiheessa on tärkeää luoda perheen pelisääntöjä ja rituaaleja sekä vedettävä selkeät rajat ex-puolisoihin. Uusparisuhte tarvitsee yhteistä aikaa parisuhteen vaalimiseen.

3. kehitysvaihe on nimeltään **myöhäisvaihe**, jolloin perhe alkaa vahvistua ja löytää ”meidän lauman” ajan. Uusperheen ulkoiset ja sisäiset roolit selkiytyvät, läheisyys kasvaa ja suhteet ovat avoimempia. Uusperheen aikuiset toimivat tiiminä sekä tekevät ratkaisut yhdessä.

Uusperheen 3 kehitysvaihetta on lisäksi jaettu sisäisesti 7 vaiheeseen Patricia L. Papernown mukaan: 1. Haavekuva, 2. Yhdenmukaistaminen, 3. tiedostaminen, 4. toimeenpano, 5. suora toiminta, 6. Yhteyden luominen ja 7. Ratkaisu. (Malinen & Larkela 2011, s.47-49)

Raittila & Sutinen 2008 ovat kuvanneet kirjassaan Huonetta vai Sukua seuraavanlaisesti uusperheen kehitysvaiheet seuraavanlaisesti: 1. varhaisvaihe, jossa uusperheen aikuiset sovittavat erilaisia kokemuksiaan yhteen. Lapset yrittävät puolestaan olla välittämättä äiti-/isäpuolistaan ja toivoa, että vanhemmat palaavat yhteen. 2. vaiheessa uusperheen aikuiset pyrkivät perheen joukkuehengen luomiseen ja yhdenmukaistamiseen. 3. vaiheessa kielteiset tunteet tulevat esiin, ja isä- tai äitipuoli on ristitulella lapsen ja puolison välissä. 4. vaiheessa selvitetään ristiriitoja ja vaikeita tunteita sekä

odotuksia, tarpeita ja vahvoja tunteita tuodaan esille avoimesti. 5. vaihe on suoran toiminnan vaihe. Työstetään ratkaisuja, luodaan uutta ja sovitaan yhteiselämän selkeät säännöt ja tarpeiden ja kokemusten eroista. 6. ja 7. kehitysvaiheessa uusperhe vahvistuu. 6. vaiheessa tulee ”meidän lauma” vaihe ja parisuhde on toimiva sekä lasten ja aikuisten välit parantuneet. 7. vaiheessa huokaistaan helpotuksesta, sillä perheelle on syntynyt identiteetti. Läheisyys kasvaa ja suhteet vahvistuvat.

Kehitysvaiheiden kesto on varhaisvaiheessakahdesta kolmeen vuotta, keskivaihe vuodesta kolmeen, joten yhteensä neljästä seitsemään vuotta menee aikuisilta yhteensä uusperhesyklin vaiheisiin. Vaikeuksien myötä saattaa perhe taantua aikaisempiin vaiheisiin, mutta etenee niistä uudestaan nopeammin kuin ensimmäisellä kerralla. (Raittila & Sutinen 2008, s.39-41)

3.3 Uusperheen myytit

Uusperheen myytit saattavat sotkea elämää ja koitua kohtalokkaiksi. Naisia vainoavat enemmän uusperheen myytit kuin miehiä. Uusperhettä koskevia myyttejä on useita. Yksi myyteistä on **uudesta parisuhteesta, jossa on kaikki paremmin kuin edellisessä**. Myytti saattaa osoittautua esteeksi, mikäli rakastuneet antavat parhaan mahdollisen kuvan itsestään ja näkevät puolison kauniimmassa valossa kuin hän on todellisuudessa. (Raittila & Sutinen 2008, s.42)

Toinen on **äidit eivät jätä lapsiaan** myytti perheestä muuttaneet äidit saavat vähemmän ymmärrystä kuin perheensä luota muuttaneet isät. Naista vaivaa syyllisyys perheen hajoamisesta, ja moni eroon joutunut äiti toivoo, että voisi asua vielä lasten kanssa myöhemmin. Lapsistaan erillään asuva nainen kokee tyhjän sylin ja syyllisyyden lisäksi häpeää. Nainen joutuu selittelemään muille päätöstään, vaikka olisivat itse sovussa ratkaisunsa kanssa. Äiteydessä epäonnistuneet naiset kokevat myös naiseudessa epäonnistuneensa. (Raittila & Sutinen 2008, s. 43-45)

Äitipuolimyytti on säilynyt länsimaisessa kirjallisuudessa pitkään, ja tunnetuimmissa saduissa äitipuolet edustavat pahaa. Äitipuoli on helppo kuvitella pahaksi, mikäli lapset kokevat, että he vievät heidän isänsä. Teini-ikäiset tytöt saattavat kokea äitipuolen kilpailijakseen. Äitipuoli astuu myös esteeksi, ja häneen koetaan negatiivisia tunteita siksi, kun lapset toivovat vanhempien eron jälkeen palaavan heidän yhteen. Äitipuolet, jotka hoitavat puolison lapsia eivät välttämättä koe pahaksi äitipuoleksi itseään. Äitipuolet todistavat omien rajojen venymisellään, että eivät ole pahantahtoisia. Jaettu vanhemmuus tai tiimivanhemmuus voi lievittää äitimyytin jatkumista. On myös ymmärrettävä, että lapsella voi olla vain yksi biologinen äiti. Oman äidin antama hoiva on parasta, ja siksi moni

äitipuoli ei halua ottaa äidin paikkaa lapsen elämässä. Äitipuoli voi olla kuitenkin äidinkaltainen lapsen elämässä; ystäviä, huolehtivia aikuisia, kasvattajia tai tukea lasta emotionaalisesti. Perheen odotukset äitipuolia kohtaa sekä äitipuolen oma käsitys perheestä vaikuttaa siihen, miten äitipuoli näkee itsensä uusperheessä. (Murtorinne-Lahtinen 2013, s. 17-25)

Äitipuolta sekä äitiä koskeva myytti on, että **naisen täytyy rakastaa kaikkia lapsia**. Mikäli puoliso asettuu omien lasten puolelle, niin uusperheen toinen aikuinen oppii pian, että toisen lapsista ei saa sanoa pahasti, mutta omista lapsista kyllä. Tai omia lapsia voi komentaa, mutta toisen lapsia ei. Kaikkia lapsia rakastava äitimyytti elää vahvana, niin että rakastamisen paineeseen saa harvoin tukea keneltäkään. Selkeät perheensäännöt, oikeudet, antamisen ja saamisen tasapaino auttavat pitämään yllä pyyteetöntä lasten rakastamista (Raittila & Sutinen 2008, s. 51-55)

Myytit **äidit ovat parasta lapsilleen** sekä **lapsen etu** ovat myös esiin tulleita myyttejä. Kaikilla äideillä sekä äitipuolilla on omassa roolissaan lupa olla se, joka tuo, että antaa yhteiseen elämään hyvää. Lapsen parhaan myytissä vanhempi, joka asuu pääsääntöisesti lapsen kanssa, katsoo tietävänsä mikä lapselle on parasta. Lähivanhemman mielestä saattaa olla myös se lapsen edun mukaista, että toisen vanhemman tulee asettua lähivanhemman kodin sääntöihin. Erilaiset säännöt vanhempien kodeissa ei ole välttämättä niitä seikkoja, jonka vuoksi lapset oireilevat, kun lapsi siirtyy vanhemmalta toiselle. Siihen saattaa vaikuttaa vanhemman elämäntilanne, maisemamuutos, uudet roolit tai ero, jotka vaikuttavat lapsen oirehdintaan. Tärkeintä lapsen edun mukaista on, että vanhemmat eivät riitele, eikä kaunistelu, eikä peittely ole koskaan lapsen edun mukaista toimintaa. Tärkeää on puhua lapsen asioista suoraan, ja loukkaamatta toista. (Raittila & Sutinen 2008, s. 55-59)

Lapsen selviäminen erosta aiheuttaa eniten huolta. Lasten reagoidessa muutokseen, on myyttien vahvistuminen mahdollista. Kuitenkin ero ydinperheen ja uusperheen lasten välillä on pieni. Useimmat uusperheen lapset selviävät normaalisti koulussa sekä tunne-elämän ja käytöksen ongelmat samansuuntaisia ydinperheen lapsia verraten. On melko yleistä, että myös ammattilaiset saattavat syyllistyä vahvistamaan uusperheen myyttejä kielteisillä asenteilla tai yleistyksillä. Uusperheitä tai uusperheen lapsia ei voi laittaa yhden käsitteen alle. Erilaiset väärät tulkinnat, jännitteet ja ristiriidat vaikeuttavat tervettä kehitystä. Jokaisessa perheessä, niin ydinperheessä, että uusperheessä on lasten kanssa haasteita. Lapsen elämään vaikuttavat koko lapsen elämä, ei vaan uusperheaika. (Raittila & Sutinen 2008, s. 60-62)

4 AIKUINEN UUSPERHEISSÄ

4.1 Vanhemmuus uusperheissä

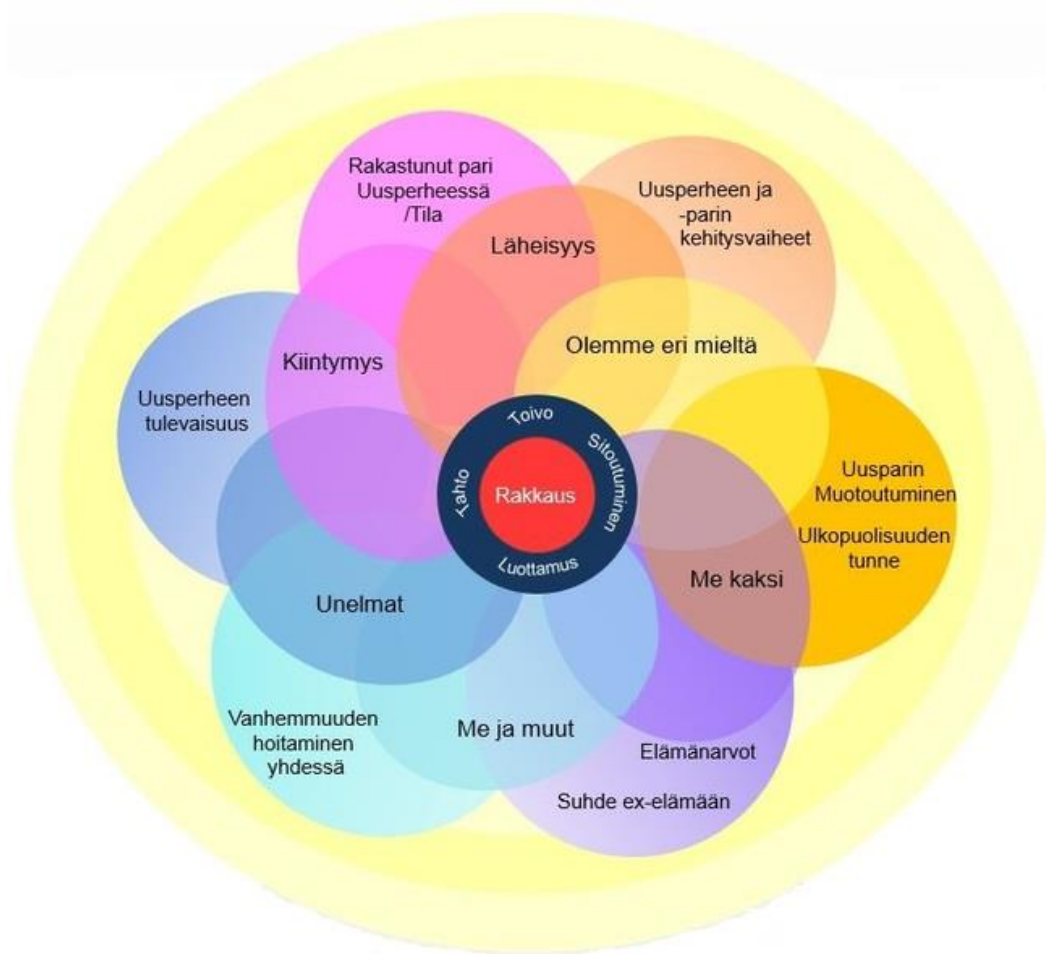
Uusperheessä syntyy kahdenlaisia tapoja olla vanhempi. Vanhemmuuden tavat tulevat joko lapsuudenperheestä tai siitä, miten edellisessä liitossa on sovittu asioita. Uusperheessä on sovittava ja saatava keskustelujen kautta toimivat perheen säännöt sekä yhteinen linja lasten kanssa. Uusperheen muodostuessa lapset saattavat pitää kiinni saavutetuista eduista, ja heidän on vaikea sopeutua uusiin sääntöihin. Tässä tilanteessa vanhemmilla on vastuu pitää kiinni yhteisesti sovituista säännöistä, näin vältetään liittoutumia. Uusperheen vanhemmat tarvitsevat malttia, ja vanhemmat tarvitsevat aikaa luoda suhdetta lapseen. (Vaestoliitto.fi 28.12.2018)

Uusperheelle on tärkeää sopia säännöt, joiden avulla perheen yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvistetaan. Perheen ratkaisut ovat tärkeä tehdä yhdessä, ja tähän on hyvä luoda malli, esim. perhepalaverit. Perhepalavereissa on tärkeä puhua ja kuunnella jokaisen perheenjäsenen toiveet ja odotukset. Lasten kuulluksi tuleminen vahvistaa lapsen identiteettiä ja roolia perheessä. Uusperheen yhteisesti suunniteltu viikko-ohjelma on tärkeä laittaa jokaisen perheenjäsenen esille, esim. jääkaapin oveen. (Malinen & Larkela 2011, s.51-52)

Vanhemmuutta uusperheissä on joko sosiaalista, juridista tai psykologista. Vanhempi voi toteuttaa psykologista tai sosiaalista vanhemmuutta, vaikka lapsi ei olisi biologinen. Sosiaalinen vanhempi on aikuisena lapsen arjen elämässä tukemassa ja auttamassa lasta. Psykologisen vanhemmuuden lapsi itse kokee tärkeäksi vanhemmaksi, omaksi isäkseen tai äidikseen. (Vaestoliitto.fi 28.12.2018)

4.2 Parisuhde uusperheissä

Uusperheen keskiössä on uuspari, josta seuraa se, että lapset löytävät oman paikkansa uusperheessä, eikä heidän tarvitse huolehtia vanhemmistaan. Uusparin ”me-henki” vaatii hoitoa tullakseen ”meidän” parisuhteeksi. Samoin uusperheen perheytyminen on prosessi, jonka tuloksena on ”meidän” perhe. (Malinen & Larkela 2011 s. 59)



Parisuhteen kehä. (vaestoliitto.fi)

Tutkimusten mukaan ratkaisemattomia ja ikuisia parisuhdeongelmia ovat noin kaksi kolmasosaa ja ratkaistavissa olevia yksi kolmasosa. Niihin vaikuttavat monet asiat, mm. vakaumukset, elämäntavat ja persoonallisuudet. Ratkaisevaa on kuitenkin, miten pari pystyy tehdä kompromisseja keskenään. Uuspareilla on paljon ulkopuolisia tekijöitä, jotka vaikuttavat heidän yhteiseen elämään. Ristiriitoihin vaikuttaa, mm. ulkopuolisuuden sieto tai minun ja sinun lapset ja heidän tapaamiset. Parisuhde voi olla onnellinen, kun molemmat vanhemmat haluavat ja pystyvät jatkamaan vuorovaikutusta eroavaisuuksista ja ongelmista huolimatta. Riittävä sitoutuminen uuspariin ja -perheeseen on edellytys yhteensovittamiseen sekä kyky ymmärtää ja kuunnella toisen tunteita. Haasteena on myös uuspareilla heidän erilaiset sekä odotukset että käsitykset parisuhteen muodosta ja perhemallista. Uusperhe on haasteellinen perhe, jossa koetellaan perheen vuorovaikutustaitoja, yhteisiä sääntöjä ja vanhempien yhteistyötä ja sen vahvuutta. (Malinen & Larkela 2011, s.49-51)

Uuden liiton parisuhteen kysymykset uusperheissä on melko samanlaiset kuin missä vain parisuhhteessa. Uuden kumppanin löytäminen voi olla uusi alku. Takana voi olla kokemusta epäonnistuneesta parisuhhteesta, ja uudessa suhteessa voi välttää edellisten suhteiden karikoita. Lapsille uusperhe voi olla rikas kokemus, vanhemmille uusi rakkaus voi vahvistaa omanarvontunnetta tai tuoda luottamusta (mll.fi 28.12.2018).

Kun molemmilla tai toisella vanhemmalla on ennestään lapsia, niin parisuhde muotoutuu tämän tosiasian ympärille. Parisuhdetta ei voi aloittaa ns. tyhjästä, sillä lapset on otettava huomioon, vähintäänkin tosiasiana. Uusperheen elämään liittyviä asioita on hyvä ottaa esille uusparisuhteissa, mm. kenen säännöillä eletään, säännöllisyys tapaamisissa, puhua erilaisista tunteista ja joustavuutta. On todettu, että uusperheessä eläminen on parisuhteen korkeakoulu, ja siinä on tärkeää hoitaa parisuhdetta erityisellä antaumuksella. (mll.fi 28.12.2018)

5 LAPSI UUSPERHEISSÄ

Lapsi kokee vanhempien eron jälkeen, että perhe on edelleen olemassa, vaikka vanhemmat asuvat eri osoitteissa. Kaikki lapset muuttuvat omalla tavallaan eroprosessissa, ja lapsen tulee tehdä surutyötä vanhempien eron jälkeen. Vanhempien on ymmärrettävä lapsen kannalta, mitä hän on menettänyt. Lapselle on merkityksellistä, että hän säilyttää tunteen, että hänen itsekokemuksensa jatkuu, vaikka molemmat vanhemmat eivät ole arjessa aina läsnä. (Malinen & Larkela 2011, s.68)

Wallersteinin pitkittäistutkimuksessa lapsen asema uusperheessä saattaa muuttua ns. huoltajalapsen asemaan. Vanhempi lapsista saattaa ottaa sisarusten ”sijaisvanhemman” roolin ja huolehtia myös perheen arkiaskareista. Vastalahjaksi lapsi saa ylpeyden tunteen äidin tai isän pelastamisesta. Tutkijat Dolto ja Angelino suosittelevat, että lapsi vapautettaisiin vanhemman paikasta tai toisen vanhemman tehtävästä. Tämä on lapsen mielen dynamiikan kannalta tärkeää. Uusperheessä lapsi kertaan kehitysvaiheitaan vajaassa vuodessa. Mikäli lapsi kestää uusperheen haasteet, tulee hän toimeen hyvin monissa muissakin yhteisöissä. (Malinen & Larkela 2011, s.66)

Lapsen kannalta on tärkeää, että lapselle tehdään pelisäännöt alkuun selväksi, esim. miten perheessä puhutellaan biologisia ja sosiaalisia vanhempia ja sisaruksia, sekä missä on lapsen oma tila ja rauha. Eron jälkeen lapsi kokee syyllisyyttä ja lojaaliutta isää sekä äitiä kohtaan. On tärkeää huomioida kunnioittavasti lapsen muualla asuvaa vanhempaa, ja ottaa huoltaja etävanhempi mukaan, esim. te-

rapiakäynneille, missä käsitellään lasta koskevia asioita. Molempien lapsen vanhempien on tärkeää tukea toisen vanhemman suhdetta lapseen. Lapselle on tärkeää, että hän voi muodostaa oman paikkansa ja käsityksensä kolmiosuhteessa, esim. äidin ja isän välisessä suhteessa tai vanhemman ja sosiaalisen vanhemman suhteessa. Lapsi on saattanut joutua ratkaisijan rooliin vanhempien eron aikaan, ja joutunut pettymään tai vihaamaan itseään tai jopa jäänyt huomiotta vanhemmiltaan. Tämä kokemus on mahdollista korjata uusperheessä, jossa lapsi voi tulla ymmärretyksi ja hyväksytyksi itsenään. Uusperhe voi tarjota tällaisen uuden mahdollisuuden. (Malinen & Larkela 2011, s. 66-69)

Suomen Uusperheiden liiton toiminnanjohtaja Kirsi Heikinheimo Lapset vanhempien erossa ja uusperheessä -luennolla 12.4. toi esille lapsiin vaikuttavia seikkoja. Lapsen stressitekijät, joihin vaikuttaa esim. ero, vanhempien välinen riitaisuus, vanhemmuuden heikentyminen, uudet kumppanit, lapsen yksilölliset ominaisuudet, taloudelliset tekijät. Lapsen reaktiot eroon vaihtelevat iän, sisaruuden, sukupuolen ja luonteen mukaan, ja lapset reagoivat eroon avoimesti kysellen tai kieltäytyvät puhumasta erosta. Suojaavia tekijöitä eron jälkeen on eron jälkeinen vanhemmuus, eron jälkeinen riitelyn vähäisyys ja muut hyvät jatkuvat ihmissuhteet. On tärkeä huomioida, että ero ei ole lapsen syytä, ero on aikuisten välinen asia ja vanhemmuudesta ei voi erota. Lapsille on annettava aikaa, lasta on kuunneltava eikä pidä vähätellä vaikeutta tai kurjuutta, eikä antaa turhia lupauksia ja toivoa. (Heikinheimo, Kirsi 12.4.2018)

Uusperheessä vanhempien parisuhteen ongelmien vaikutus lapsiin näyttäytyy negatiivisena ulkoisena mallina lapsille, fysiologisena reaktiona, kognitiivisen suoritustason laskuna, mahdollisina ongelmallisina kaverisuhteina, emotionaalisen turvallisuudentunteen laskuna sekä sisäisenä ahdistuksena ja tunne-elämän vaikutuksena. (Heikinheimo, Kirsi 12.4.2018) Uusperheessä on tärkeää huolehtia riittävästi vanhemman ja lapsen suhteesta. (thl.fi 18.1.2019)

6 TYÖNTEKIJÄNÄ UUSPERHEISSÄ

Ammattihenkilön apua uusparit ja -perheet saattavat tarvita silloin, kun kaikki pelisäännöt ei toimi tai jokaisen ääni ei tule riittävästi kuuluviin. Ammatilaisen avun turvin uusperheet saattavat joutua tunnistamaan ulkopuoliset tekijät, jotka vaikuttavat perheytymiseen tai tunnistamaan vanhemman omat kipupisteet tai saada tietoa lapsen kehitysvaiheista tai vanhempana toimimisesta eri-ikäisille lapsille. Uusperheen on tärkeä luoda omat sääntönsä ja toimintatapansa ilman ulkopuolisten ihmisten sekoittamista. Ammatilainen voi toimia tukena ja auttaa ymmärtämään uusperheen haasteet ja mahdollisuudet. Uusperheissä tarvitaan aikaa ja erityistä huomiota parisuhteen hoitamiseen sekä

lapsen ja vanhemman välisestä suhteesta on huolehdittava riittävästi. Erityisenä haasteena tulee ulkopuolisuuden tunteen kokeminen ja tunnistaminen uusperheen alkuvaiheessa. Lapsella saattaa olla vaikea hyväksyä vanhemman ja sosiaalisen vanhemman läheistä suhdetta, tai sosiaalinen vanhempi voi kokea mustasukkaisuuden tunnetta lapsen ja vanhemman läheisestä suhteesta. Strukturaalinen perheterapia on työväline, jolla voi auttaa uusperheitä uusiin suhteisiin ja työstää kriisejä ja traumoja. Kunkin jäsenen on hyvä löytää oma paikka uudessa struktuurissa. (Malinen & Larkela 2011, s. 62-63)

Uusperheen vahvistamisen tueksi on hyvä muistaa laatia ”meidän” perheen säännöt, oma aika ja / tai kahdenkeskinen aika, oman historian luominen, ”meidän” perheen riitit ja valokuvat. On tärkeä kiinnittää huomiota vuorovaikutustaitoihin, puhua pienistä asioista ja ollaan kiinnostuneita perheenjäsenten kuulumisista sekä viikoittaiset perhepalaverit. Kehitetään me-ajattelua, mm. perhealbumien tai yhteisten lomamatkojen kautta.

7 KEHITTÄMISTYÖN KUVAUS

Perusturvakuntayhtymä Karviainen on Vihdin kunnan ja Karkkilan kaupungin muodostama perusterveydenhuollon sekä sosiaalitoimen kuntayhtymä Länsi-Uudellamaalla. Väestöpohja on noin 38000 ja henkilöstöä eri tehtävissä n. 450 henkilöä. Karviainen on jaettu palvelukokonaisuuksiin eli perheiden, työikäisten ja ikäihmisten palvelulinjoihin.

Perheiden palvelulinjassa palvelut kattavat lapsuus-, nuoruus- ja vanhemmuusvaiheen. Palveluiden piiriin kuuluvat lapsiperheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Perheiden palvelulinja on kokonaisuus, jossa lasten- ja nuorten kasvua ja kehitystä edistävät, tukevat ja korvaavat palvelut toimivat tiiviisti yhteen. Yhteistyötä tehdään lasten ja nuorten toimivien järjestöjen kanssa.

Perhesosiaalityöhön kuuluu lastensuojelu, perheiden tukipalvelut, lapsiperheiden kotipalvelu ja lastenvalvoja. Perhesosiaalityössä työskentelee noin 40 henkilöä. Perhesosiaalityössä on 2 johtavaa sosiaalityöntekijää sekä sosiaalityöntekijöitä ja sosiaaliohjaajia alkuarvioinnissa, avohuollossa, perheiden tukipalveluissa, sijais- ja jälkihuollossa ja lastenvalvojana. Lisäksi lastensuojelussa sekä lapsiperheiden tukipalveluissa että lapsiperheiden kotipalvelussa työskentelee perhetyöntekijöitä ja tukihenkilöitä. (karviainen.fi 13.1.2019)

Olen aloittanut työskentelyn Karviaisen perhesosiaalityössä toukokuussa 2018. Opiskeluni uusperheneuvojaksi oli puolessa välissä, ja kehittämistyön aihe oli mietittävänä uudelleen. Työskentelen alkuarvioinnin sosiaaliohjaajana, ja tapaan palvelutarpeen arviointijaksolla useita perheitä. Havainnoin itse työntekijänä, miten useat tapaamistani perheistä oli uusperheellisiä. Uusperheneuvojan koulutuksesta on ollut hyötyä asiakkaiden kanssa, ja samalla pystyin antamaan työkavereilleni apua ja tietoa uusperheasioissa. Kuulin usein sekä asiakkaiden sekä työkavereiden kutsuvan uusperheitä uusioperheiksi. Tästä asiasta lähti ideani tehdä kehittämistyö. Idea vahvistui, kun pidin luennon uusperheistä työyhteisössäni. Huomasin, miten paljon on epätietoisuutta ja tarvetta tiedolle, mm uusperheistä, kehitysvaiheista, menetelmistä ja se miten lapsia tuetaan uusperheissä.

Tein luonnoksen kysymyssarjasta, johon liittyi 17 kysymystä. Kysymykset liittyivät laajasti uusperheisiin, ja asioihin, joita olemme käyneet läpi uusperheneuvojakoulutuksessa. Lisäksi pyysin kysymysten kautta työkavereiltani ajatuksia siitä, millaista tietoa he toivoisivat lisää työnsä tueksi.

Ennen koko työyhteisölle lähetettyä sähköpostikyselyä pyysin yhtä työkaveriani lukemaan kaikki kysymykset, ja kommentoimaan niitä. Sain palautetta siitä, kuinka kysymykset ovat melko haastavia ja niitä on paljon. Työkaverini koki, että aihe on tärkeä, ja siihen ei ole saanut riittävää koulutusta aiemmin. Hetken mietittyäni laitoin kuitenkin kaikki kysymykset eteenpäin. Sähköpostia laitoin 44 perhesosiaalityön työntekijälle, ja lisäksi listaan vielä kahdelle (2) uudelle työntekijälle, jotka aloittivat töissä hieman myöhemmin. Sähköpostiin saatteeksi laitoin lyhyesti uusperheneuvojakoulutuksestani, kehittämisyöstäni ja vastaamisen aikataulun. Lisäksi kerroin, että mikäli kysymykset koetaan vaikeaksi, tai niistä ei ole havainnointeja, niin niihin kysymyksiin voi jättää vastaamatta. Tiesin, että aikataulu oli monella työntekijällä tiukka, ja työssä oli paljon kiirettä, joten toivoin heidän käyttävän aikaa vastaamisiin sen verran kuin on mahdollista, ja erityisesti keskittyen lapsen näkökulmaan. Muutama työntekijä kysyi hieman tarkentavia kysymyksiä saatuaan sähköpostin.

Ensimmäinen deadline vastauksiin oli viikko. Ensimmäisen viikon aikana tuli vain muutama vastaus. Laitoin muistutussähköpostin, ja annoin lisää aikaa vastaamiseen. Muutama työntekijä vetosi työkiireisiin. Sain vastauksia lopulta 12 työntekijältä. Sain vastauksia sosiaalityöntekijöiltä, sosiaaliohjaajilta sekä perhetyöntekijältä.

8 KYSELYN TULOKSIA

1. Määrittele uusperhe

Uusperheen määritelmään oli vastanneet melkein kaikki vastaajat (10/12). Määritelmässä oli kerrottu perheistä / systeemeistä / perhekoonpanosta, jossa on jomman kumman vanhemman lapsia sekä mahdollisia yhteisiä lapsia. Määritelmiä oli monenlaisia, mutta kaikissa vastauksissa oli ajatus siitä, että uusperhe rakentuu jommankumman tai molempien olemassa olevista lapsista ja mahdollisista yhteisistä lapsista. Vastauksissa tuli esille uusi parisuhde tai ”monimuotoinen käsite”

Halusin tuoda tämän kysymyksen esille, siksi, että jokainen perhesosiaalityössä työskentelevä muistaisi jatkossa puhua uusperheestä, eikä uusioperheestä. Uusperheistä on monta määritelmää, mutta tilastokeskuksen määritelmä uusperheistä on virallinen määritelmä.

2. Kohtaatko työssäsi uusperheitä? Kuinka paljon?

Kaikki vastaajat (12/12) kohtaavat työssään uusperheitä. Uusperheitä kohdataan useasti, vaihtelevasti, enemmän tai vähemmän kuin ydinperheitä, lähes päivittäin, viikoittain, suurin osa tai lähes aina. Vaihtelevaisuus on suuri, mutta niin kuin tilastot osoittavat, niin uusperheiden määrä kasvaa ja sitä kautta uusperheasiakkaat perhesosiaalityössä lisääntyy.

3. Millaisia termejä kuulet uusperheen jäsenistä?

Termit, joita kyselyn vastauksissa tuli ilmi (11/12) olivat, mm. nyksä, eksä, -puoli- etu tai jälkiliitteenä, bonus-, vara-, uus-, extra-, arki- tai etunimellä kutsuttuja aikuisia. Lapsista oli käytetty nimitystä lainalapsi, lahjalapsi tai bonuslapsi tai sitten etunimellä kutsuttuna.

Nämä monimuotoiset määritelmät olivat arvattavissa, sillä jokainen joka tapaa uusperheellisiä kuulee erilaisia termejä käytettävän uusperheen jäsenistä.

4. Millaisia asioita tunnistat uusperheistä?

Tähän kysymykseen oli annettu vastauksia 11/12. Yhtä vastaajaa mietitytti, mitä kysymyksellä tarkoitetaan. Vastauksia oli tullut hyvin monenlaisia. Oli havainnoitu uusperheen monimuotoisuutta, kommunikaation tärkeyttä ja koettu, että parhaimmillaan uusperhe voi olla rikkautta, jossa jokainen perheenjäsen saa nauttia monen lapsen ja aikuisen tuesta. On tunnistettu myös haasteet perhedyna-

miikasta ja vanhemmuudesta, ja päätöksenteosta. Vastauksissa tuli esille yhteiset säännöt, vanhempien oikeus tavata lapsia ja riitely exien kanssa tai negatiiviset tunteet, mm. mustasukkaisuus. On havainnointu aikataulut-, lasten hoidon järjestämisen-, sopimukset ja kuljetukset ja roolit. Tuotiin esille myös se, miten rakkauden hedelmä on keskiössä, ja muut lapset sivussa. Lapsi saattaa jäädä vaille huomiota tai parhaimmassa tapauksessa saada vanhemman uuden puolison kautta sen hoidon tai huolenpidon, jota on kaivannut ja jäänyt paitsi biologiselta vanhemmaltaan. Koettiin, että asiat voivat olla ongelmallisia, mutta yksilöllisiä. Parhaimmillaan uusperhe on havaittu olevan toimiva parisuhde ja perhe, mutta työn kautta on koettu, että varsinkin lastensuojelun asiakasperheissä se on harvoin nähtävissä.

5. Tunnistatko uusperheen kehitysvaiheita? Miten uusperheen kehitysvaiheet näkyvät työskentelyssä uusperheiden parissa?

Tähän kysymykseen sain vastauksia 10/12. Vastauksista tulee esille, että alkuvaiheen huuman jälkeessä näkyy realiteetit ja paine. Kun niistä helpottaa alkaa muotoutua perheen omanlainen ja yksilöllinen elämä. Muutama vastaaja oli havainnoinut, että useammat hänen asiakkaat ovat eronneet rähinävaiheessa tai, että haasteet ajaa uusperheet eroon. Uusperheen kehitysvaiheita verrattiin parisuhteen kehitysvaiheisiin. Eräs vastaaja oli tuonut esille, että uusperheen eri vaiheet näkyvät työn määrässä, ja työskentely helpottaa, kun kuohuntavaihe menee ohi. Luottamuksen kautta laskeutuu rauha. Muutamassa vastauksessa oli työntekijä kertonut, että ei tunnista kehitysvaiheita.

6. Kohtaatko uusperheen myyttejä? Millaisia?

Tähän kysymykseen oli vastannut 8/12. Yleensä myytit liittyvät ”pahoihin” exiin. Työntekijät ovat havainnoineet paha äitipuoli/isäpuoli/lapsipuoli, rikkinäisen perheen lapsi ja perheen rikkoja myyttejä. On koettu, että lapset jäävät jalkoihin ja exät jäävät lasten elämän ulkopuolelle. Elämä voi olla kaoottista tai unelma elämää. Aina uusperheiden elämä ei ole vaikeaa, asiat voivat toimia myös joustavasti ja mutkattomasti. Muutama vastaaja on huomannut, että harvoin myyttejä enää kohtaa laisinkaan. Eräässä vastauksessa tuotiin esille, että aikuisista kostuvat suhdekuviot, esim. polyamoria tai parinvaihdot saattavat nykyisin hämmentää myös työntekijää, mikäli ei ole kohdannut erilaisia uusia ilmiöitä. Erilaisiin suhdekuvioihin tarvitaan lisätietoa.

7. Miten kolmiosuhteet näkyvät uusperheiden kanssa työskentelyssä?

8/12 oli vastannut kysymykseen kolmiosuhteista. Osassa kolmiosuhteessa näkyy kunnioitusta, osassa epäilyä tai surua. Työntekijän näkökulmasta yhteiset palaverit / yhteistyö joko työntekijän tai entisten puolisoitten välillä saattaa koitua haastavaksi. Läsnä oleva lapsi saatetaan jättää huomiotta riitaisissa palavereissa tai tarinat samasta tapahtumasta saattavat olla hyvin erilaisia riippuen siitä halutaanko saattaa jokin ihminen ”hyvään vai huonon valoon”. Osaaminen kolmiosuhteen toimijana voi näyttäytyä suhteessa työntekijään hyvässä tai pahassa, esim. kommunikaation vaikeutena tai ”slittauksena”. Työntekijän tehtävänä on lapsen edun ja roolin korostaminen. Sovitteleva työskentely, työntekijän tuki ja eri osapuolten näkemys tilanteissa on tärkeää.

8. Miten biologisen vanhemman ja lapsen tai etävanhemman ja lasten suhteet näyttävät työssäsi?

Vaihtelevasti, usein biologisen vanhemman ja lapsen välit ovat läheisemmät. Aikuisilla on rooli vaikuttaa siihen, miten läheiseksi lapsi saa kokea ympärillään olevat aikuiset. Suhteisiin vaikuttaa erilaiset haasteet, mm. kasvatusasiat tai vuorovaikutus tai lapsen asenne eri aikuisiin. Lapsen näkyvämmäksi tuleminen tai oirehdinta vaikuttaa suhteisiin. Odotukset biologisen perhesuhteen toimimiseksi sekä odotukset ulkopuolelta ovat suuret, ja epäonnistumisista koetaan syyllisyyttä. Eräs vastaaja miettii, miten tukea lasta niissä tilanteissa, jossa etävanhempi peruu lapsen tapaamiset ja lapsella on ikävä etävanhempaa? On havaittu myös, että etävanhempi hoitaa velvollisuuttaan lapsen tapaamisista hienosti, mutta lähivanhemman katkeruus exää kohtaan hankaloittaa etävanhemman ja lasten tapaamisia tai puhutaan rumasti toisesta vanhemmasta lapsen kuullen. Lastensuojelun työskentelyssä työntekijä on harmillisen usein havainnoinut, että etävanhempi jää helposti etäiseksi, eikä kanna riittävää vastuuta lapsestaan.

Vastauksia oli tullut tähän kysymykseen 9/12. Tässä kysymyksessä oli alkuperäinen ajatus saada selville lähivanhemman ja lapsen sekä etävanhemman ja lapsen suhteista, eikä biologisen vanhemman. Kysymykseen oli tullut valitettavasti virhe. Onneksi vastaajat ovat ymmärtäneet kysymyksen vastauksista päätelleen oletettavasti oikein.

9. Entä bonusvanhemman ja puolison lasten suhteet?

10/ 12 vastaajaa ovat tuoneet esille, että suhteet bonusvanhemman ja lapsen välillä vaihtelevat, ovat neutraalimmat tai odotukset bonusvanhemmilla saattavat olla epärealistisia. Joskus on bonusvanhempi saattanut syrjäyttää biologisen vanhemman ”omimalla” bonuslapsen, ja pyytää kutsumaan

lasta äidiksi tai isäksi. Ulkopuolisuuden kokemukset ovat olleet myös läsnä bonusvanhempien keskuudessa, mikäli biologiset vanhemmat arvostelevat bonusvanhempaa. Lapsen ikä- ja kehitystaso vaikuttaa lapsen ja bonusvanhemman suhteen luomiseen. Pääasiassa lasten suhtautuminen uusiin puolisoihin on näyttäytynyt hyväksyvänä ajan kuluessa, ja bonusvanhemmat voivat olla lasta tukevia ihmissuhteita.

10. Mitä havaintoja olet tehnyt uusperheiden lapsista/bonuslapsista?

Tämä havainto on hyvin perhekohtaista, mutta koetaan, että lapsi on aina lapsi riippumatta perhekuviosta. Suhteet voivat olla moninaiset, ristiriitaiset, kaunaiset, vihaiset, mutta myös läheiset ja lämpimät. Ne ovat usein verrattavissa aikuisten välisiin suhteisiin. Lapset ovat tarvitsevia, äärimmäisen sopeutuvia, suhtautuvat tilanteisiin mutkattomasti, oppivaisia toimimaan erilaisissa ympäristöissä ja osaavat keskustella aikuisten kanssa tai ”splitata”, osaavat toimia työntekijöiden kanssa sekä itsenäisesti. Lapset saattavat käyttäytyä jopa järkevimmän ja aikuismaisemmin kuin aikuiset suhteessa toisiin aikuisiin. Vastauksia tähän kysymykseen oli tullut 8/12.

11. Miten lapset reagoivat uusperheissä ristiriitoihin/eroihin tms?

8/12. Yksilöllisesti, ja riippuu lapsesta, mutta kaikki lapset kärsivät usein jollain tavoin ristiriidoista. Lapset kokevat ja näyttävät eri tavoin ristiriitatilanteissa. Osa lapsista kotona sulkeutuu tai vetäytyy omiin oloihinsa ja pelimaailmaan ja toisilla lapsilla ristiriidat purkautuvat huutaen tai räyhäten. Lapset saattavat kantaa huolta aikuisesta tai asettua biologisen vanhemman tueksi tai sitten ristiriidat eivät vaikuta lapsen mielestä tai ovat turtuneet jo useiden muutosten vuoksi. Koulussa näkyy oireilua myös. Työntekijänä on havaittu, että sulkeutumisen tai välinpitämättömyyden taustalla vaikuttaa olevan aito huoli. On harmillista, että lapset saattavat joutua pahimmillaan koko lapsuuden kärsimään siitä, että aikuiset eivät kykene sopimaan asioista ja jatkavat keskinäistä taistelua. Ero on jo lapselle iso kriisi ja elämänmuutos. Lapsi tarvitsisi aikaa sopeutua elämäntilanteeseen ja tukea tähän sopeutumiseen. Näin ei kuitenkaan valitettavasti ole aina. Lapsi ei välttämättä reagoi ristiriitatilanteisiin, mikäli hänellä on riittävä oma tukiverkosto ja luottamus aikuisen kykyyn tehdä yhteistyötä sekä kokemuksia sovinnosta ristiriitojen jälkeen.

12. Mitä suojaavia tekijöitä olet huomannut uusperheissä?

10/12 Useamman aikuisen huolenpito ja välittäminen sekä laaja sosiaalinen verkosto. Isovanhempien ja läheisverkoston tuki, tärkeys ja hyvä vuorovaikutus. Vanhempien hyvät välit ja asioiden so-

piminen riidoitta lasten kuullen helpottaa lapsen eroon sopeutumista. Kahden kodin lasten elämän suunnitelmallisempi kalenterin täyttö tuo turvallisuuden tunnetta lapsille. Mikäli uusperhe uskaltaa olla vahvasti omanlaisensa perhe, jossa jokainen perheenjäsen tietää omat ja toisten roolit, eikä yritä muodostaa väkisin ns. ydinperhettä. Lisäksi on tärkeää lapsen taito osata muuttaa tunteitaan sanoiksi ja taito ottaa tunteita puheeksi aikuisten kanssa. Kaksi kotia (viikko-viikko asuminen) mahdollistaa aikuiselle voimavaroja jaksamiseen sekä kasvatustasaisempaan jakautumiseen, ja lapsi saa huomiota tasavertaisesti.

13. Millaisia tunteita havaitset uusperhetyöskentelyssä?

Työntekijöistä 9/12 ovat havainnoineet uusperheissä vahvoja tunteita laidasta laitaan. Työntekijälle tunteita herää myötäelämisessä tai turhautumista ohjaamisen vaikeudesta johtuen. Työntekijän on hyvä pysyä erään vastaajan mielestä neutraalina, eikä lähteä turhaan negatiiviseen ajatteluun, vaan on hyvä arvioida ammatillisesti kaikkia vaihtoehtoja. Tunteisiin on lähdettävä varovaisesti mukaan. Vastauksissa tuotiin esille iloa, välittämistä, rakkautta, loputonta yrittämistä sekä pettymyksiä, salattua vihaa, varovaisuutta, kaunaa, kateutta ja epäoikeudenmukaisuutta. Työntekijät ovat kokeneet surua lasten puolesta, mikäli lapsen vanhemmat riitelevät paljon. Eräs vastaaja on työssään pohtinut, miten lapsi kokee ainaisen kodinvaihtamisen, tai siitä, missä on lapsen koti.

14. Millaisia parisuhteeseen liittyviä haasteita kohtaat uusperheissä?

Tähän kysymykseen oli vastanneet melkein kaikki (11/12). Parisuhteesta tuotiin esille kommunikation haasteet, käsittelemättömät päättyneet parisuhteet, mustasukkaisuus, luottamuksen rakentaminen, yhteisen ajan puute uusperheessä, aikatauluhaasteet, yhteensovitettavat käytännön tavat ja kasvatuskulttuurit, läheisyyden puute, ulkopuoliset tekijät (exät, suvut), riidat kotitöistä ja niiden jakautumisesta, epävarmuus vanhempana, uusvanhempana. Kenellä on oikeus minkälaiseen tietoon ja mielipiteeseen? Joskus parisuhdehaasteet ovat kasvaneet niin suuriksi, että uusperheen pariskunta päätyy eroon, ja siitä seuraa iso pettymys.

15. Mitä vanhemmuuden voimavaroja vahvistavia tekijöitä olet havainnoinut uusperheissä?

11/12 vastaajaa oli tuonut seuraavanlaisia havaintoja. Puolison tai toisen aikuisen tuki. Uusperheessä sovitut toimintatavat. Rakkaus parisuhteessa, usko yhteiseen juttuun, rakkaus lapsia kohtaan ja ilo yhteisistä asioista. Vanhempien oleminen ns. samalla puolella ja keskusteluyhteys, läheisverkosto, uusi puoliso kasvatuksessa ja arjessa. Avoimuus, rohkeus ottaa asiat esille rakentavasti, kunnioi-

tus ja sen mukainen käyttäytyminen ja kohtaaminen. Rohkeus hakea ulkopuolista apua ja neuvoa tarvittaessa. Parhaimmillaan uusi parisuhde voi vahvistaa omaa jaksamista itsensä kanssa sekä vanhemmuudessa. Oma aika vanhemmilla.

16. Toivotko tietoa tai menetelmiä uusperheiden parissa työskentelyyn?

Puolet vastanneista 6/12 on toivonut perustietoa ja esimerkkejä perheiden kokemuksista, koulutusta, esim. kuinka ohjata perheitä? Syvällisempi ymmärtäminen. Monimutkaiset suhde- tai vuorovaikutuskuvat vaativat keskittymistä ja jonkinlaista erityisosaamista.

17. Onko jotain muuta, mitä havaintoja haluat kertoa uusperheiden kanssa työskentelyssä?

Kaksi vastaaja oli vastannut (2/12) viimeiseen kysymykseen siten, että hän pyrkii omassa työssään nostamaan keskusteluun uusperheiden haasteita, ja kannustamaan vanhempia ennakkoluulottomasti kohtaamaan exän uusia puolisoita ja ottamaan heitä mukaan keskusteluihin. Eräs vastaaja kiitti uusperheneuvojaluennoista, ja toivoo tiedonjakamista myös jatkossakin.

9 MATERIAALIA TYÖNTEKIJÖILLE UUSPERHEIDEN PARISSA TYÖSKENTE- LYYN

Uusperheisiin liittyvää materiaalia, kirjallisuutta, tutkimusta ja menetelmiä on olemassa ja tullut esille uusperheneuvojakoulutuksen aikana runsaasti. Olen koonnut tähän työhöni muutamia ajatuksia, tietoa ja menetelmiä työntekijän tueksi uusperheiden parissa työskentelyyn.

Suomen Uusperheiden liiton sekä väestöliiton internetsivuilla on paljon ajankohtaista ja hyödyllistä tietoa ja materiaalia uusperheistä, uusperheiden parisuhteesta ja vanhemmuudesta, lapsista sekä uusperheneuvojakoulutuksesta. <http://www.vaestoliitto.fi/>, <https://supli.fi/>

Perusteos, jossa harjoituksia uusperheille: Malinen, Vuokko ja Larkela, Pekka; Parisuhde - uusperheen ydin -kirja. 2011. Helsinki.

Uusperheen parisuhteen asioiden läpikäymiseksi on menetelmänä Parisuhteen palikat, joka on monipuolinen konkreettinen työväline. Parisuhteen palikoita voi muokata tarvittaessa työskentelyyn lasten ja nuorten parissa. Linkistä voit tutustua materiaaliin: <https://www.parisuhteenpalikat.fi/>

Kaikissa perheissä on erimielisyyksiä ja niitä ratkotaan riitelemällä tai nahistelemalla, huutamalla, nimittelyllä tai käyttäytymällä loukkaavasti. Tavallinen arkinahistelu on arkeen kuuluvaa, ja kodissa pitäisi voida turvallisesti purkaa pahaa oloaan. mikäli perheessä riidellään usein, kenelläkään ei ole siellä hyvä olla. Lapsen on tärkeää oppia riitelemään oikein ja turvallisesti. Lapsen olisi hyvä nähdä myös riidan jälkeinen halaus, anteeksipyyntö tai seesteisyys. Rakentavaan riitelystä on tietoa ja apua perheille, mm. Mannerheimin lastensuojeluliiton internet linkissä, osoitteessa <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/jatkuva-riitely-perheessa/>

Uusperheen 10 askeleen terapiamalli on uusperheiden terapiaan kehitetty lähestymistapa. Uusperheen tilanteen moninaisten haasteiden kohtaaminen voi olla työntekijälle haastavaa ja 10 askeleen malli on käytännöllinen viitekehys selkiinnyttämään työskentelyä. Suomenkielistä opinnäytetyötä aiheesta on tehty, esim. linkissä http://www.uusperheneuvoja.fi/wp-content/uploads/2014/11/Alatalo-Leena_Uuspari-terapiassa.pdf tai kirjasta Stepfamily therapy: a 10-step clinical approach/Scott Browning, Elise Artelt. Washington,2012.

Toiminnallisia menetelmiä ovat esim. psykodraama, sosiadraama, sosiometria ja tarinateatteri, jotka perustuvat J. L. Morenon kehittämistyöhön ja teorioihin. Toiminnallisten menetelmien tekniikkana voi olla mm. roolin vaihto, peili, ääneen ajattelu, patsas tai tuplaus. Lisätietoja esim. <https://www.ihmis.fi/>, <https://www.suomenpsykodraamayhdistys.fi/>

Terapeuttisen Sukupuun piirtäminen voi olla uusperheessä keino jäsentää perheen ihmissuhteita ja läheisverkostoa, ja niihin liittyviä tunteita. Nallekortteja, valokuvia tai muita symboleja voi käyttää sukupuun teon tukena, jos haluaa korostaa ihmisten luonteenpiirteitä. <http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/sinkuille/sinkkujen-hyvinvointiharjoituksi/?x4914844=4916339>

Verkostokartta on oiva menetelmä sisarusten ihmissuhteiden kartoittamiseen. Verkostokartan avulla voidaan hahmottaa myös tukiverkostoa tai yhteistyötahoja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/verkostokartta> Valokuvien käyttö työvälineenä voi toimia siltana menneisyyteen, nykyhetkeen ja tulevaisuuteen sekä väylänä tunteisiin, ajatuksiin ja muistoihin. Tässä linkkinä voimauttavan valokuvan internetsivuille, <http://www.voimauttavavalokuva.net/>

Kaikkiin ajanjaksoihin, joissa uusperhe viettää paljon aikaa yhdessä, latautuu aika paljon odotuksia. Joulun liittyy paljon omasta lapsuuden perheestä tulevia traditioita, odotuksia ja toiveita. Uusperhe Suomen uusperheneuvojan vinkkejä hyvään joulunviettoon uusperheissä; <https://yle.fi/uutiset/3-10566720>

Meidän perhe - uusperheopas vanhemmille ; http://www.uusperheneuvoja.fi/wp-content/uploads/2014/12/ketola-elina-ja-kurjenrauma-katja_meidc3a4n-perhe-uusperhe-esite-vanhemmille.pdf

Lisäksi paljon muuta materiaalia, kirjallisuutta, lakia ja tutkimuksia.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Uusperheellisenä, perhesosiaalityön työntekijänä ja äitinä, etä-äitinä ja sosiaalisena vanhempana olen kohdannut arjessa sekä työn kautta uusperheiden mahdollisuuksia ja haasteita. Joka kerta, kun tulee uusi tilanne eteen, niin tärkeintä on olla ihminen ihmiselle, ja kohdata jokainen arvokkaana ihmisenä. Onneksi meillä on mahdollisuus hankkia lisäkoulutusta, sillä tämä Suomen Uusperheiden liiton uusperheneuvojan koulutus on ollut niistä yksi antoisimmista koulutuksista sekä itseni kehittämiseen että työhöni työntekijänä kasvamiseen.

Kehittämistyö lähti liikkeelle monista ajatuksista, ja päättyi lopulta uusperheluennon myötä työntekijän havaintoihin uusperheissä perhesosiaalityössä. Perhesosiaalityössä työskentelee eri sosiaalialan ammattilaisia, ja varmasti jokainen on koulutuksensa tai elämäkokemuksensa kautta saanut tietoa uusperheistä, ja niihin liittyvistä asioista. Yllätyin uusperheluentoja pitäessäni ja keskustelujen kautta, että uusperheet ja sen erityiskysymykset ovat kuitenkin melko uusia ja tuntemattomia asioita. Muistan syksyllä luentoja valmistellessani ja pitäessäni kuulevan useiden työntekijöiden puhuvan uusioperheistä ja heille esim. uusperheen kehitysvaiheet olivat uutta tietoa. Useampi työntekijä toivoi näkökulmaa erityisesti lapsiin liittyen, sillä perhesosiaalityön asiakkaina ovat lapset, eivät aikuiset. Nyt kun koulutusvuosi on takana, niin olen saanut useamman kerran jakaa tietotaitoani uusperheasioissa, erityisesti uusperheille. Toki kehittämistyötä tehdessäni ja kysymysten vastausten kautta minulle vahvistui se alkuperäinen ajatus, joka minulla olikin, että työntekijöillä on vahva osaaminen. Kehittämistyön kautta työntekijät saavat tiiviin tietopakettien uusperheteemoihin sekä vinkkejä toimintatapoihin ja -menetelmiin. Sen lisäksi, että tämä kehittämistyö toivottavasti antaa työkaluja

työntekijöille, niin se voi olla Suomen Uusperheiden liitolle tärkeää tietoa sosiaalialan ammattikentältä uusperheiden kanssa työskentelystä.

Kehittämistyön aikana tuli paljon ulkoisia esteitä, jotka estivät työn etenemistä alkuperäisessä aika-
taulussa. Kehittämistyön aiheen muutos, suuri työmäärä ja oma terveys vaikutti siihen, että jätin kehittämistyön kirjoittamisen vuoden 2019 alkuun. Kehittämistyön laajuus myös yllätti, sillä koin, että moni koulutuksessa esillä ollut asia kiinnosti ja oli tärkeä tuoda esille kysymysten kautta. Minulla oli vaikeus rajata kysymysten määrää ja saada vastauksia määräaikaan mennessä riittävästi. Toki olisin voinut keskittyä lasten näkökulmaan, ja silloin kysymysten määrä olisi ollut pienempi ja olisin voinut saada vastauksia enemmän. Nyt vastausprosentti jäi pieneksi, sillä monella oli kiireaika-
taulu töissä, ja he kokivat, että kehittämistyön kysymysten vastaamiseen menee kauan työaika. Tähän oli kuitenkin esimieheni antanut työaika, sillä asia koettiin tärkeäksi. Näin jälkikäteen vastauksia lukiessani, voin todeta, että koin saavani monipuolisia näkökulmia moniin kysymyksiin. Minulla on sellainen tunne, että vastausten kautta välittyi ne haasteet tai asiat, jotka ilmenevät monella uusperheiden parissa työtä tekevällä.

Uusperheissä perheytymistä haastaa usein ulkopuoliset tekijät, kipupisteiden tunnistamattomuus, tiedon puute lapsen kehitysvaiheista sekä miten toimia vanhempana eri-ikäisille lapsille. Uusperheissä on tärkeää tunnistaa ne tekijät, joihin voi vaikuttaa, ja ne mihin ei voi vaikuttaa. Uusperheen on tärkeää saada luoda rauhassa oma säännöt ja toimintatavat ilman ulkopuolisten häirintää. (Malinen ja Larkela 2011, s. 62) Nämä haasteet näkyvät perhesosiaalityön työssä useasti. Uusperheen aikuisilla on ero kesken, uusparisuhdeaikaa ei löydy, lapset vaativat jokapäiväistä huomiota ja huolenpitoa, eikä aikuisilla ole voimavaroja tai kykyä toista ihmistä kunnioittavaan vuorovaikutukseen. Näistä haasteista seuraa lasten oirehdinta ja huomiontarve, jolloin vanhemmat pääsevät syyttämään toista vanhempaa epäonnistumisesta. Tämä kierre näkyy perhesosiaalityön arjessa lasten pahoinvointina, ja suurena lastensuojeluilmoitusten määränä.

Onneksi uusperhe ei ole aina negatiivinen asia. Uusperhe on myös uusi mahdollisuus, ja jokaisella perheenjäsenellä on mahdollisuus käsitellä uudelleen suhteita. Lapsilla on mahdollisuus saada useiden aikuisen tukea ja huomiota tai aikuinen voi saada toimivamman parisuhteen. Uusperheessä on tärkeä huolehtia riittävästi aikuisen ja lapsen välistä suhdetta. Lapselle mahdollisuus tulla nähdyksi ja kuulluksi sekä löytää oma paikka uusperheessä ja mahdollisuus suuntautua kohti omaa elämää. (Malinen ja Larkela 2011, s.63, 67) Nämä asiat on tärkeää pitää mielessä ja tuoda esille asiakasperheissä. Me työntekijät voimme olla myös niitä aikuisia, jotka antavat lapselle turvan, huomion ja

hetken pysähtyä, mikäli vanhemmat eivät siihen heti pysty tai heillä ei ole keinoja. Me työntekijät voimme kannustaa uusperheitä näkemään asioita eri näkökulmasta. Työntekijöinä emme voi olettaa, emmekä luoda toivottomuutta. Meidän tehtävämme on tietomme ja ”työkalujen” kautta tuoda viestiä siitä, että valoa tunnelin päässä on, mikäli uusperheet ovat valmiita tarvittaessa työskentelemään paremman huomisen eteen.

Uusperheen parisuhdetta esille tuovan tekstin sisällä on kuva uusparisuhteen kehrä -mallista. Tämä kuva käsittää uusparisuhteen toimivuutta parhaimmalla tavalla. Uusperhettä on katseltava hieman erilaisin silmin kuin muita parisuhteita. Erityistä on se, että uusperhe rakennetaan siten, että aikuiset ovat samalla uusvanhempia, että puolisoita. Siinä on läsnä nykyisyys, menneisyys, laaja ihmissuhdeverkosto ja ulkopuoliset paineet. Vanhempien parisuhde antaa parhaimmillaan toimivan parisuhteen ja vanhemmuuden mallin lapselle. Erityisesti myös miehille uusperhe voi olla mahdollisuus toimia perheessä tasavertaisena aikuisena, isänä. (Malinen ja Larkela 2011, s 77-78) Uusperheessä lapsen ääni, uusparisuhteen toimivuus ja miehen/ isän asema perheessä on minulle henkilökohtaisesti tärkeitä asioita ja haluan näitä asioita korostaa työssäni.

Työssäni olen havainnoinut, miten isät näyttävät tunteensa helpommin kuin ennen. Miehet tarvitsevat vielä rohkaisua naisilta siihen, miten saada tilaa näyttää tunteensa parisuhteessa tai vanhemmuudessa. Miehet tarvitsevat tilaa myös kertoa asioitaan sekä arvostuksen kokemusta siihen, että heitä kuullaan ja ymmärretään. Työmme puolesta haastattelemme aina myös isät, ja heidän tarinat, tunteet ja toimijuuden perheessä. Selviytymistarinat nousevat mielestäni miesten kohdalla eniten näkyväksi. Miehet haluavat kokea, että he selviytyvät perheen arjesta, lasten kasvatuksesta, työstä ja perheen elättämisestä vahvimmin kokonaisvaltaisesti. Isän itsetunto ja arvo nousee selviytymisen kautta.

Jussi Sutisen kirjoittamassa lastenkirjassa kuvataan ammattiauttajia ”hymisijöiksi”. Kirja käsittelee suurperheitä sekä uusperheitä lapsen mielellä ja kielellä. Tarinassa perheen isä ei löydä ratkaisua uusperheensä haasteeseen, joten hän keksii olla yhteydessä ”hymisijään”, joka auttaa perhettä. Ote kirjasta: ”Meillä on vain yksi ratkaisu, julisti Isä suurerhe ja nosti kolvinsa ylpeästi ilmaan. Me lähdemme Hymisijälle!” Kirja tuo kivalla tavalla esille sen, miten perheet tarvitsevat välillä ammattilaisen apua ja tukea haastaviin elämäntilanteisiin. Toivoisin itse ja työkavereiden olevani sellainen ”hymisijä”, joka voisi antaa tukea ja apua omille asiakkailleensa uusperheasioissa ja sitä kautta uusperheenjäsenet voisivat antaa tukea toisilleen.

11 LÄHTEET

Heikinheimo, Kirsi. Luento Lapsi erokriisissä Suomen uusperheliiton Uusperheneuvoja koulutuksessa 12.4.2018)

Kurki, Anne; Uusperhe Suomi sanakirja, Johnny Knika kustannus, WS Bookwell oy, Juva 2009

Malinen, Vuokko & Larkela, Pekka; Parisuhde -uusperheen ydin. Väestöliitto. VL-Markkinointi oy. Helsinki 2011.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Mll.fi 7.1.2019. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemman-hyvinvointi/vanhemmuus-ja-parisuhde/parisuhde-eri-perhetilanteissa/>

Murtorinne-Lahtinen, Minna; Hyvä paha äitipuoli-uusperheen arjessa. Kirjapaja. Helsinki 2013.

Mykkänen, Johanna: väitöstutkimus. Jyväskylän Yliopisto; Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus tutkimukseen pääsee lukemaan seuraavasta linkistä: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/22712/9789513938024.pdf>

Perusturvakuntayhtymä Karviainen. 12.1.2019 <http://www.karviainen.fi/>

Raittila, Kaisa ja Sutinen, Päivi; Huonetta vai sukua. Elämää uusperheessä. Kirjapaja. Helsinki 2008.

Suomen Tilastokeskus. stat.fi 28.12.2018. https://www.stat.fi/til/perh/2017/perh_2017_2018-05-25_tie_001_fi.html

Suomen Uusperheiden liitto ry. Supli.fi 28.12.2018. <https://supli.fi/sosiaalinen-vanhemmuus-uusperheessa-2/>

Suomen Uusperheiden liitto ry. Supli.fi 28.12.2018. <https://supli.fi/uusperhe-termi-ja-sen-kaytto/>

Sutinen, Jussi; Suurerhe. Suomen psykologinen instituuttiyhdistys ry 2016.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. thl.fi. 19.1.2019.

<https://thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/tietopakettit/monimuotoiset-perheet/uusperhe>

Väestöliitto. 7.1.2019. Parisuhteen kehä. http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/uusperheen-parisuhde/

Väestöliitto. 7.1.2019 http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tietoa_parisuhteesta/uusperheen-parisuhde/5-vanhemmuuden-hoitaminen-yhdess/

12 LIITTEET

Havaintoja Uusperheistä perhesosiaalityössä kysymykset:

1. Määrittele uusperhe?
2. Kohtaatko työssäsi uusperheitä? Kuinka paljon?
3. Millaisia termejä kuulet uusperheen jäsenistä?
4. Millaisia asioita tunnistat uusperheistä?
5. Tunnistatko uusperheen kehitysvaiheita? Miten eri uusperheen kehitysvaiheet näkyvät työskentelystä uusperheiden kanssa?
6. Kohtaatko uusperheen ”myyttejä”? Millaisia?
7. Miten kolmiosuhteet näkyvät uusperheiden kanssa työskentelyssä?
Esim. työntekijä-aikuinen-lapsi, biologinen vanh.-bonus vanh.-lapsi..
8. Miten biologisen vanhemman ja lapsen tai etävanhemman ja lasten suhteet näyttäytyvät työssäsi?
9. Entä bonusvanhemman ja puolison lasten suhteet?
10. Mitä havaintoja olet tehnyt uusperheiden lapsista/bonuslapsista?
11. Miten lapset reagoivat uusperheissä ristiriitoihin/eroihin tms.?
12. Mitä lapsia suojaavia tekijöitä olet huomannut uusperheissä?
13. Millaisia tunteita havaitset uusperhetyöskentelyssä?
14. Millaisia parisuhteeseen liittyviä haasteita kohtaavat uusperheissä?
15. Mitä vanhemmuuden voimavaroja vahvistavia tekijöitä olet havainnut uusperheissä?
16. Toivotko tietoa tai menetelmiä uusperheiden kanssa työskentelyyn? Millaisia ?
17. Onko jotain muuta, mitä havaintoja haluat kertoa uusperheiden kanssa työskentelyssä?

Kiitos ajatuksistasi ja ajastasi!